

Оліх Леся Анатоліївна

канд. екон. наук, доц., доцент кафедри менеджменту
інноваційної та інвестиційної діяльності
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна

ПЕРЕДУМОВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАСАД ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Сьогодні перехід провідних країн світу до активного впровадження засад цифрової економіки в основу національних стратегій розвитку вже не виглядає міфічним та не розглядається як майбутнє. Цифрова економіка для високорозвинених країн – це сучасність. Не є дискусійним і питання про четверту промислову революцію.

«Четверта промислова революція пов'язана не тільки з розумними і взаємопов'язаними машинами і системами ... Одночасно виникають хвилі подальших проривів у різних сферах: від розшифровки інформації, записаної в людських генах, до нанотехнологій; від відновлюваних енергоресурсів до квантових обчислень. Саме синтез цих технологій та їх взаємодія у фізичних, цифрових і біологічних доменах є фундаментальною відмінністю четвертої промислової революції ... новітні технології та універсальні інновації поширюються значно швидше, ніж під час попередніх, які ще до речі продовжуються у деяких країнах світу. На другу промислову революцію очікує населення 17 % світової території ... приблизно половина населення земної кулі очікує на третю промислову революцію ...» [1, С. 12].

Залежно від домінуючих у відповідний період ресурсів та галузей виробництва вчені виокремлюють у процесі розвитку людського суспільства шість технологічних укладів. За визначенням С.Глазьева: «Кожний новий технологічний уклад у своєму розвитку спочатку використовує чинну транспортну інфраструктуру та енергоносії, чим стимулює їх подальше розширення; при цьому фаза його швидкого зростання супроводжується циклічним збільшенням виробництва і споживання ВВП, а також його енергомісткості порівняно з довгостроковим трендом. Із розвитком чергового технологічного укладу створюється новий вид інфраструктури, який долає обмеження попереднього, а також здійснюється перехід на нові види енергоносіїв, які закладають ресурсну основу для становлення наступного технологічного укладу» [2]. Отже, не освоївши

технології попереднього укладу, неможливо перейти до впровадження технологій наступного.

Формування умов для інноваційного розвитку національної економіки та постійного впровадження нових технологій з подальшим переходом до домінування наступного технологічного укладу досягається через розробку і реалізацію державної науково-технічної та інноваційної політики на засадах системного підходу, що передбачає формування і розвиток національної інноваційної системи (НІС). Основними підсистемами НІС є [3]: державне регулювання; освіта; генерація знань; інноваційна інфраструктура; виробництво.

У вітчизняній економіці представлені всі п'ять підсистем. Однак взаємозв'язки між ними і взаємовплив не відповідають рівню ефективної високорозвиненої національної інноваційної системи. Після схвалення у 2009 р. Концепція розвитку національної інноваційної системи не переглядалась і не уточнювалась відповідно до вимог часу. У 2018 р. було схвалено Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки [4]. Доцільно було б переглянути та адаптувати розвиток підсистем національної інноваційної системи та взаємозв'язки між ними відповідно до вимог цифрової економіки:

Державне регулювання. Одним з важливих інструментів державної політики для впливу на розвиток технологій є формування системи пріоритетних напрямів інноваційної діяльності. Відповідно до Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності» на період 2011-2021 рр. встановлено сім стратегічних пріоритетних напрямів, кожен з яких деталізується через середньострокові пріоритетні напрями інноваційної діяльності загальнодержавного значення (2012-2016 рр., 2017-2021 рр.). У контексті цифровізації національної економіки важливим є стан реалізації третього і сьомого стратегічних пріоритетних напрямів: 3 – освоєння нових технологій виробництва матеріалів, їх оброблення і з'єднання, створення індустрії наноматеріалів; 7 – нанотехнології та розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, робототехніки. Відповідно до [5, С. 38] у 2018 р. порівняно з 2016 р. фінансування на загальнодержавному рівні третього стратегічного пріоритетного напрямку зросло майже у три рази, враховуючи, що фінансувались всі вісім середньострокових пріоритетних напрямів; сьомого – у сім разів, однак з восьми середньострокових пріоритетних напрямів фінансувались чотири у 2016р., три – у 2017 р., чотири – у 2018 р. Проте згідно з [6-7] у 2017 р. порівняно з 2016 р. майже у сім разів знизилось фінансування третього стратегічного пріоритетного напрямку на регіональному рівні та у 15 разів

зросло фінансування сьомого пріоритетного напрямку: 93 % припадало на 7.2 – розвиток систем інтелектуального моделювання для розв'язання задач у галузях економіки; обороноздатності держави; управління складними об'єктами в екології, біології та медицині; освіти; робототехніки та складних техногенних систем; решта на 7.1 – розвиток інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури, впровадження новітніх інформаційних технологій, зокрема, грид- та хмарних технологій, комп'ютерних навчальних систем, систем електронного бізнесу; залишаючи поза увагою решту шість середньострокових пріоритетних напрямів. Це свідчить про нерівномірність інноваційного розвитку регіонів та активізацію у комерційно вигідних напрямках. Для подолання даного дисбалансу доцільним є втручання держави через розробку і реалізацію програм і проєктів у всіх виокремлених пріоритетних напрямках.

Освіта. Важливим для вітчизняної сфери вищої освіти за умов впровадження засад цифрової економіки є своєчасне реагування на зміну попиту на ринку праці: «Такі професії, як юристи, фінансові аналітики, лікарі, журналісти, бухгалтери, страхові агенти або бібліотекарі, можуть бути частково або повністю автоматизовані значно раніше, ніж можна передбачити» [1, С. 33]. Однак тут повинна бути врахована думка представників такої підсистеми, як «Виробництво». Які галузі економіки є основою її стратегічного розвитку? Який технологічний уклад є домінуючим у національній економіці? Які фахівці користуються попитом на ринку праці? Від відповіді на ці запитання будуть залежати зміни у переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців з вищою освітою, та, звісно, якість вищої освіти, а отже, й методики, які повинні застосовуватись у навчальному процесі.

Основою розвитку зазначених підсистем є ефективність функціонування підсистеми «генерація знань». Перш за все мова йде про дослідження і розробки (ДіР), результати яких не повинні залишатись на рівні відкриттів і винаходів, а створювати можливості для виробництва нового продукту і подальшої його комерціалізації. Одним із шляхів досягнення цього є взаємоузгодженість пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки, пріоритетних напрямів інноваційної діяльності та інноваційного потенціалу і клімату вітчизняних підприємств.

Функцію взаємозв'язку та взаємоузгодження зазначених підсистем покликана виконувати інноваційна інфраструктура. За умов цифрової економіки вона передбачає розвиток не лише традиційних її об'єктів, але й впровадження у широке використання технологічних платформ і хмарних технологій.

Таким чином, для впровадження засад цифрової економіки у вітчизняну практику важливим є взаємозв'язок стадій інноваційного процесу, їх реалізація суб'єктами національної економіки на основі взаємоузгоджених пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та інноваційної діяльності з урахуванням інноваційного потенціалу та інноваційного клімату вітчизняних підприємств й організацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шваб К. Четвертая промышленная революция / К. Шваб. – «Эксмо», 2016. – 138 с.
2. Глазьев С. Великая цифровая революция: вызовы и перспективы для экономики XXI века. [Електронний ресурс]: <https://glazev.ru>
3. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 червня 2009 р. № 680-р «Про схвалення концепції розвитку національної інноваційної системи». – [Електронний ресурс]: www.rada.gov.ua.
4. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р «Про схвалення концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації». – [Електронний ресурс]: www.rada.gov.ua.
5. Стан інноваційної діяльності та діяльності у сфері трансферу технологій в Україні у 2018 році : аналітична довідка / Т. В. Писаренко, Т. К. Кваша та ін. К. : УкрІНТЕІ, 2019. – 80 с.
6. Аналітична довідка. Реалізація середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності в регіонах України у 2016 році. – [Електронний ресурс]: mon.gov.ua
7. Аналітична довідка. Реалізація середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності в регіонах України у 2017 році. – [Електронний ресурс]: mon.gov.ua